

Notitie ecologie: omgang met vleermuizen

1.1 Inleiding

Voor het project Apeldoorn, Gemzenstraat (de Veenkamp) is in 2017 en 2018 een ecologische quick scan uitgevoerd inclusief aanvullend veldonderzoek aangaande vleermuizen. Dit om te bepalen of zich in de te slopen bebouwing verblijfplaatsen van vleermuizen bevinden. Immers, Woonzorg Nederland is voornemens de locatie van De Veenkamp te herontwikkelen door middel van sloop en nieuwbouw.

Voor het thema Vleermuizen is, zo blijkt uit de uitkomsten van de veldonderzoeken, een specifieke aanpak vereist in verband met de gesignaleerde massawinterverblijven. Hiervoor loopt sinds begin 2018 een traject ter voorbereiding van de benodigde vergunning. Deze acties richten zich op de ontheffingsaanvraag Wnb bij de provincie Gelderland.

De gemeente Apeldoorn heeft verzocht meer inzicht te geven in deze aanpak ten aanzien van de aanpak ecologie in algemene zin en de Gewone dwergvleermuis in het bijzonder door Woonzorg Nederland voor De Veenkamp. Deze notitie voorziet daarin.

1.2 Voorgaande onderzoeken ecologie: 2017

In de eerste helft van 2017 heeft BOOT op verzoek van Woonzorg een bomeninventarisatie gedaan en een quickscan ecologie laten uitvoeren rondom de Veenkamp¹ om de risico's rondom de planvorming te identificeren en zorgvuldig een vervolg te kunnen geven aangaande het traject rondom bestemmingsplanwijziging en de Wet natuurbescherming of Omgevingsverordening.

Hieruit zijn de volgende conclusies getrokken:

- ▶ Het plangebied is geen onderdeel van Natura 2000-gebied Veluwe of het GNN. De voorgenomen ontwikkeling heeft geen gevolgen voor beschermde gebieden in de omgeving op grond van het kleinschalige karakter van de ingrepen en de ongewijzigde bestemming van het terrein.
- ▶ In het plangebied zijn algemene kleine zoogdieren en amfibieën te verwachten. Verder behoort het plangebied zeer waarschijnlijk tot het leefgebied van Eekhoorn, maar verblijfplaatsen zijn niet te verwachten. De overige soorten zoogdieren zijn alleen als passant te verwachten.
- ▶ De gebouwen zijn potentieel geschikt als verblijfplaats voor vleermuizen. De groene ruimte zal in beperkte mate als foeragegebied dienen. Verblijfplaatsen van vleermuizen zijn in de bomen niet uit te sluiten. Verder is het plangebied geschikt voor een vogels zonder vaste nestplaats. Vaste nestplaatsen zijn niet aangetroffen.

¹ P17-0480 Inventarisatie bomen – De Veenkamp d.d. 24 juli 2017 en Quick Scan Flora en Fauna Gemzenstraat 9 Apeldoorn – Bureau Bleijerveld/Ruimte voor Advies d.d. 24 augustus 2017

- Voor vleermuizen is het huidige (te slopen) pand zeer geschikt in verband met de open stootvoegen. Ook geeft de quick scan aan dat er is vastgesteld dat er isolatiemateriaal in een open stootvoeg aanwezig is. Gevels met isolatiematerialen die langer geleden zijn aangebracht kunnen door ongelijke verdeling of desintegratie alsnog verblijfplaatsen voor vleermuizen bieden.
- Door de uitvoering kan verstoring van algemene soorten kleine zoogdieren en amfibieën optreden en ook sterfte van dieren. Voor een aantal van de nationaal beschermde soorten (Wnb-nat) geldt afhankelijk van de provincie een vrijstelling bij ruimtelijke ingrepen. In provincie Gelderland geldt deze vrijstelling voor alle soorten die in het plangebied te verwachten zijn. Aanvullende maatregelen zijn daarom niet vereist.
- Voor Eekhoorn geldt deze vrijstelling Wnb-nat niet. Omdat geen verblijfplaatsen te verwachten zijn en het terrein matig geschikt is als leefgebied voor Eekhoorn, zijn negatieve effecten op deze soort niet te verwachten. Aanvullende maatregelen zijn niet noodzakelijk.
- Met name de hoogbouw is geschikt als verblijfplaats voor vleermuizen. De sloop kan leiden tot verlies aan verblijfplaatsen en sterfte van dieren. Dit is verboden volgens de Wnb (Wnb-HR). Daarom dient een aanvullend onderzoek plaats te vinden naar de functies die het gebouw voor de soortgroep heeft. Vanwege het grote volume en de ouderdom van het gebouw is speciale aandacht vereist voor het voorkomen van massawinterverblijfplaatsen.
- Broedvogels zonder vaste verblijfplaats: In opgaande begroeiing zijn broedvogels te verwachten (toets Wnb-VR). Bij uitvoering tijdens het broedseizoen is vernieling van nesten en sterfte van vogels mogelijk. Dit is verboden volgens de Wnb. Daarom dienen de werkzaamheden buiten het broedseizoen plaats te vinden. De piek van het broedseizoen beslaat de periode van 15 maart tot 15 juli, maar eerdere en vooral latere broedgevallen zijn mogelijk. In de periode van 15 september tot en met februari is de kans op broedgevallen gering.

Op basis van deze informatie is in het najaar van 2017 gestart met aanvullend onderzoek naar de Vleermuis.

1.3 Aanvullend vleermuizenonderzoek 2017 - 2018

Tijdens de aanvullende onderzoeken in het najaar van 2017 door Bureau Bleijerveld zijn zwermen vleermuizen gesignaleerd. De vorm en aantallen duiden op een massawinterverblijf in/bij De Veenkamp. Op basis van deze bevindingen is het onderzoek opgeschaald.

Omdat vleermuizen dus zowel in de zomer als winter van De Veenkamp gebruik maken als verblijfplaats, is voor de sloop een ontheffingsaanvraag van de Wet natuurbescherming aan de orde. In het kader van de vigerende natuurwetgeving is en wordt, onder leiding van Bureau Waardenburg, vanaf de winter 2017-2018 tot op heden aanvullend onderzoek gedaan naar aanwezige natuurwaarden en in het bijzonder naar vleermuizen en de effecten daarop als gevolg van het plan van sloop/nieuwbouw door Woonzorg. De rapportage van Bureau Waardenburg² omvat daarom ook het mitigatie- en compensatieplan voor de uitvoering van de sloop en herbouw van De Veenkamp.

² Verwachte levering conceptrapport: eind januari 2019

Er is zowel onderzoek met batdetectoren als een fysiek onderzoek uitgevoerd. Onderzoek heeft plaatsgevonden naar zomer-, kraam-, paar- en (massa-) winterverblijfplaatsen op basis van het Vleermuisprotocol (Vleermuisvakberaad, 2017).

Afstemming en overleg tussen de architect van de Veenkamp (Mecanoo Architecten), Woonzorg, Bureau Waardenburg en BOOT heeft geleid tot een aanpak en uitwerking waarmee de vervolgstappen richting de ontheffingsaanvraag (provincie Gelderland) worden uitgerold (par. 1.4)

Conclusies aanvullende Veldonderzoeken

Kraamverblijfplaatsen

Er zijn in 2018 géén kraamverblijfplaatsen in de hoog- en laagbouw van De Veenkamp vastgesteld. De Veenkamp heeft geen functie als kraamverblijfplaats voor vleermuizen.

Zomerverblijfplaatsen

Er is in 2018 één zomerverblijfplaats van gewone dwergvleermuis in de hoogbouw van De Veenkamp vastgesteld. Het betreft de zuidgevel. In de laagbouw zijn aanwijzingen voor één zomerverblijf in de zuidgevel en één zomerverblijf in de oostgevel. Op andere gevels van de hoog- en laagbouw zijn geen zomerverblijven vastgesteld. De gebouwen hebben een beperkte functie als zomerverblijfplaats voor een zeer beperkt aantal vleermuizen.

Paarverblijfplaatsen

Er zijn in 2017 geen territoria of paarverblijfplaatsen in de hoog- en laagbouw van De Veenkamp vastgesteld door Bureau Bleijerveld. In 2018 is zeer beperkt balts van gewone dwergvleermuis gehoord ten westen en ten zuiden van De Veenkamp. De gebouwen hebben geen of een beperkte functie als paarverblijfplaats voor vleermuizen.

Massawinterverblijfplaatsen

In 2017 en 2018 is vastgesteld dat bij verschillende gevels van De Veenkamp gezwermd wordt door de gewone dwergvleermuis. Het betrof enkele tot vele tientallen vleermuizen. Dit zwermgedrag is jaarrond vastgesteld bij De Veenkamp. De belangrijkste gevel betreft het gemetselde deel van de westgevel van de hoogbouw.

Bij enkele gebouwen binnen een straal van 1000 meter rond de Veenkamp zijn ook relatief hoge aantallen vleermuizen zwermend waargenomen in de najaars- en winterperiode. Bij geen van die gebouwen waren het er (structureel) meer dan bij De Veenkamp. De hoogste aantallen werden gevonden bij de flat tegenover De Veenkamp (Gemzenstraat), een flat aan de Koninginnelaan; de flats aan de Anklaarseweg, de hoogbouw aan de Pasteurstraat, Robert Kochstraat en Erasmusstraat; de zuidelijke flat aan de Loolaan en delen van de portiekflats Residence Loohorst aan de Loseweg,

De hoogbouw van de Veenkamp maakt deel uit van een netwerk van massawinterverblijfplaatsen in Apeldoorn (zie rapport (in prep.) SMP Apeldoorn Regelink). De hoogbouw van de Veenkamp heeft in elk geval een belangrijke en zeer mogelijk een grote betekenis als massa-winterverblijfplaats in het onderzochte gebied met straal van 1 km rond De Veenkamp.

Vliegroutes en foerageergebieden

Langs de zuidrand van het perceel bevindt zich een vliegroute van gewone dwergvleermuizen en laatvliegers. Deze was met name in mei in gebruik. In juni en juli werd de vliegroute minder intensief doch ontegenzeggelijk gebruikt. De vliegroute loopt in de avond van oost (woonwijk) naar west en in de ochtend vice versa. Aan de westzijde van De Veenkamp grenst de historische buitenplaats of landgoed 'Huis De Veenkamp' (Mecklenburglaan 20). Deze buitenplaats is circa 5 hectare groot en is aangelegd in landschapsstijl rond 1880. De tuin wordt gekenmerkt door een wal met dicht bijeen geplante eiken (en andere loofbomen) van circa 200 jaar oud rond een weiland met slingerpaden en een vijverpartij. Ook is een klein deel van het gebied als parkbos ingericht. Deze buitenplaats heeft naar verwachting een belangrijke lokale foerageerfunctie hebben voor vleermuizen. Enkele honderden meters in westelijke richting bevinden zich de (gemengde) bossen van het Kroondomein Het Loo, wat een belangrijk jachtbiotoop voor vleermuizen is.

Bronnenonderzoek

Aanvullend op het veldwerk heeft bronnenonderzoek plaatsgevonden. Voor een actueel overzicht van beschermde soorten die in de regio voorkomen is de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFD) geraadpleegd. Bij het raadplegen van de NDFD is uitgegaan van een zoekgebied met een straal van ca. 5 km om het plangebied en gegevens tot tien jaar oud. Daarnaast is, voor zover nodig, gebruik gemaakt van achtergronddocumentatie.

Ook de waarnemingen door Regelink in het kader van SMP Apeldoorn (opdrachtgever: gemeente Apeldoorn) zijn meegenomen in de rapport en het advies rondom mitigatie en compensatie van Bureau Waardenburg. De onderzoeksgebieden en detaillering van Regelink en Bureau Waardenburg laten weinig overlap zien, de informatie van Regelink is in deze context daarom vooral aanvullend gebruikt. Overigens zijn de onderzoeksresultaten vanuit dit project met toestemming van Woonzorg ook overgedragen aan Regelink.

1.4 Stappenplan richting sloop/nieuwbouw en provincie

Winterverblijfplaatsen zijn met zekerheid aanwezig in de hoogbouw van De Veenkamp en in de flat aan de noordzijde van de Gemzenstraat.

De gevels van De Veenkamp waarin overwinterende vleermuizen zijn *vastgesteld* (middels waarnemingen van zwermgedrag) of *verwacht* worden op basis van de fysieke inspectie, betreffen in hoofdzaak:

- de spouw en dilatatievoegen van het gemetselde rechter- en linkerdeel van de noordgevel hoogbouw;
- de spouw van het gemetselde linkerdeel van de westgevel, hoogbouw.

Een aantalsschatting op basis van de visuele inspectie was niet mogelijk doordat de dieren in de spouw uit het zicht en mogelijk ook op een niet veilig te onderzoeken locatie verblijven.

Overwinterende vleermuizen worden in mindere mate in andere gemetselde delen van het de hoogbouw verwacht.

Er zijn momenteel geen aanwijzingen voor overwinterende vleermuizen in de laagbouw.

Vervolg: Veldonderzoek 2019

In overleg met de Zoogdiervereniging wordt in de nacht van 18 op 19 januari 2019 in verband met de koudeval extra vleermuisonderzoek gedaan rondom de Veenkamp. Het is zinvol om met vorst extra veldbezoeken uit te voeren bij de gebouwen waar in de omgeving nazomer-zwermgedrag werd geconstateerd. Daarbij wordt naast de reguliere apparatuur ook een warmtebeeldcamera gebruikt. De twee apparaten nemen de hele nacht geluiden en (deels) beelden op waardoor naast aantallen en hoofdgroepen naar verwachting ook specifieke soorten kunnen worden geïdentificeerd. Met die informatie kunnen de keuzerichtingen richting het mitigatie- en compensatieplan met feiten en onderzoek worden onderbouwd. Hiermee wordt het risico op eventuele vertraging vanuit de behoefte tot aanvullende onderzoeken vanuit de provincie Gelderland geminimaliseerd.

De overgang van een relatief milde periode (temperaturen boven nul) naar (nacht)vorst kan met name Gewone dwergvleermuizen aanzetten tot zwermen bij massawinterverblijfplaatsen. Tijdens dit avondbezoek wordt gelijktijdig in de nabije omgeving bij andere flatgebouwen gezocht naar vorstzwermgedrag. Met dit onderzoek wordt informatie verzameld ten behoeve van de alternatieven (zijn er meer winterverblijven aanwezig in de omgeving van het plangebied) en vliegroutes richting de Veluwe.

Ontheffing

Om een ontheffing te krijgen voor sloop en nieuwbouw dienen vooraf maatregelen te worden opgesteld. Er wordt een onderscheid gemaakt naar maatregelen in de sloopsituatie en in de nieuwbouw. In de nieuwbouw dienen vervangende ruimtes in de spouw te worden gerealiseerd. Dit gaat in overleg met de architect. In de sloopsituatie dienen zodanig maatregelen te worden getroffen, zodat tijdens de sloop geen verblijfplaatsen in de te slopen bebouwing worden gebruikt. Hiervoor wordt het mitigatie- en compensatieplan opgesteld door Bureau Waardenburg.

In overleg met Woonzorg staat nog in de planning voor aanvraag ontheffing:

- ▶ Rapportage toetsing, werkprotocol, maatregelen laagbouw en hoogbouw.
- ▶ Bepalen effecten en belang woontoren voor lokale populatie Pp in relatie tot andere winterverblijven in Apeldoorn, start na afronding veldwerk 2018.
- ▶ Opstellen werkprotocol en maatregelen bepalen (oplevering omstreeks eind januari 2019)
- ▶ Ontwerp verblijfplaatsen in nieuwbouw door architect ism BuWa
- ▶ overleg maatregelen met Erik Korsten, Zoogdiervereniging, winter 2018-2019, (second opinion, meedenken), vervolg inplannen half febr. 2019
- ▶ vooroverleg Provincie Gelderland, inplannen begin mrt 2019
- ▶ Ontheffingsaanvraag indienen begin maart 2019, provincie Gelderland (laagbouw en hoogbouw ivm sloopproces mogelijk separaat indienen, maart 2019)